

บทที่ ๓

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม โรงเรียนบ้านหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัย มุ่งศึกษาถึง หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่ใช้อบรมเยาวชนในการเข้าค่ายคุณธรรม เช่น สติสัมปชัญญะ ไตรสิกขา เป็นต้น นโยบายกระทรวงศึกษาธิการกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน หลักการทางพระพุทธศาสนา ประวัติของโรงเรียนบ้านหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ความเป็นมาและวิธีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม ดังนั้นหาสาระสำคัญที่ควรจะได้นำเสนอต่อไป

๓.๑ หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่ใช้อบรมเยาวชนในการเข้าค่ายคุณธรรม

แนวทางปฏิบัติสำหรับชาวพุทธใน การดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ สังคม จึงจัดให้มีการส่งสอนอบรมเรื่องจริยธรรมแก่สมาชิกของสังคม ผลที่สังคมคาดหวัง คือ การที่สมาชิกร่วมกัน เอาจริยธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนานั้นจำแนกออกเป็น ๓ ระดับ^๑ ดังนี้

๑. หลักจริยธรรมขั้นพื้นฐาน คือ เบญจศีล ได้แก่ ศีล ๕ และเบญจธรรม ได้แก่ ธรรม ๕ เป็นข้อปฏิบัติฝ่ายศีลและธรรมจนเจือกัน เป็นข้อปฏิบัติและขอบเขตให้เกิดความสุขทางกาย และวาจาเท่านั้น อันจะทำให้สังคมมีความสุขและเป็นพื้นฐานการปฏิบัติขั้นอื่นๆ ขึ้นไปอีก

๒. หลักจริยธรรมขั้นกลาง ได้แก่ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ เป็นหลักปฏิบัติทางกาย วาจา และใจ เป็นข้อปฏิบัติทางใจ ในขั้นนี้ได้จำแนกให้ละเอียดพิสดารกว่าจริยธรรมขั้นพื้นฐาน อันเป็นฐานของการปฏิบัติในขั้นอื่นต่อไปอีก

๓. หลักจริยธรรมขั้นสูง คือ ข้อปฏิบัติสำหรับบรรลุมรรคผลนิพพานโดยตรงข้อปฏิบัติในขั้นนี้เรียกว่า อริยมรรค แปลว่า หนทางอันประเสริฐ หรือ ทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประเสริฐ มีองค์ประกอบ ๘ ข้อ มีความเห็นที่ถูกต้อง เป็นต้น ดังนั้น คุณธรรมสำหรับเยาวชน มีดังนี้

^๑ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์และจริยศึกษาในความรู้คู่คุณธรรม”, รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมและการศึกษา , รวบรวมและจัดพิมพ์โดยไพฑูริย์ สันลารัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๘๓.

๓.๑.๑

สติสัมปชัญญะ

ในพระไตรปิฎก ได้แสดงเหตุให้เกิดสติ ได้กล่าวไว้ ๒ อย่าง คือ อุบายที่แยบคาย และการพยายามฝึกทำบ่อย ๆ จนเกิดความคล่องตัว และชำนาญ ตามหลักสติปัฏฐานสูตร คือ

๑. โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำไว้ในใจโดยอุบาย อันแยบคาย คือ ให้ถึงที่เกิดของสิ่งนั้น ๆ

๒. พหุลิกาโร หมายถึง การพยายามฝึกหัดเจริญวิปัสสนาบ่อย ๆ ฝึกให้มาก ๆ อย่าเกียจคร้าน อย่าย่อหย่อน อย่าทอดลอยในการฝึก^๒

คำว่า สัมปชัญญะ แปลว่า รู้ถึงที่สุดอย่างแจ่มแจ้ง ได้แก่ รู้ปัจจุบัน รูปนาม ไตรลักษณ์ มรรค ผล นิพพาน หมายถึง รู้ปัจจุบัน หมายถึง รู้อุปาทานที่กำลังเกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป นั่นเอง เช่น ภาวนาว่า “พองหนอ” รู้ตั้งแต่ต้นพอง กลางพอง สุดพอง “ยุบหนอ” รู้ตั้งแต่ต้นยุบ กลางยุบ สุดยุบ รู้อุปาทาน หมายถึง รู้ว่า พองกับยุบเป็นคนละอัน ตากับรูปเป็นคนละอัน กายกับสัมผัสเป็นคนละอัน สรุปความว่า ตั้งแต่ปลายผมถึงปลายเล็บมีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ รูป ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา รู้อุปาทาน หมายถึง รู้ว่าขณะเจริญภาวนาว่า “พองหนอ-ยุบหนอ” นั้น ใจที่รู้พอง กับใจที่รู้ว่า ยุบเป็นคนละใจ เป็นคนละขณะ ใจที่รู้พองกับใจที่รู้ยุบ เป็นนาม สรุปความว่า พองเป็นรูป ยุบเป็นรูป รู้เป็นนาม ท้องพองขึ้นครั้งหนึ่ง ๆ ก็จะมีเพียง ๒ เท่านั้น คือ รูป กับ นาม ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัว ไม่มีเรา ไม่มีเขา รู้ไตรลักษณ์ หมายถึง รู้ลักษณะ ๓ ประการ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โดยมีวิธีรู้อนัตตา ๔ อย่าง คือ รู้ตามหลักปริยัติ รู้ตามจินตามยปัญญา รู้ตามภาวนามยปัญญา และรู้ขั้นสูงสุด นอกจากนั้น สัมปชัญญะ^๓ ยังหมายถึง รู้แทงตลอดอย่างชัดเจน ได้แก่ รู้อุปาทานตามทวารทั้ง ๕ และตามอริยาบถต่าง ๆ

จะเห็นว่า ธรรม คือ สติและสัมปชัญญะนี้ เป็นอุปการะแก่ผู้ปฏิบัติธรรมทุกโอกาส เช่น เมื่อเยาวชนเข้ามาฝึกอบรมที่ค่ายคุณธรรมจริยธรรม ก็จะต้องมีสติเป็นอันดับแรก จากนั้น จึงจะเกิดความรู้สึกตัวทั่วพร้อมหรือการมีสัมปชัญญะในการร่วมกิจกรรมนั่นเอง

๓.๑.๒ กตัญญูกตเวที

คนในโลกนี้มีมาก แต่ที่หาได้ยากมีอยู่ ๒ คน ได้แก่ ๑. บุพพการี คือ บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน (อย่างบริสุทธิ์ใจ) ๒. กตัญญูกตเวที คือ บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน

^๒ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ), วิปัสสนาญาณโสภณ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์การพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖ - ๘.

(อย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่อำภิส แต่เห็นแก่ความกตัญญูทวาทิโดยเฉพาะ)^๔ อนึ่ง การที่เราสามารถดำเนินชีวิตในประเทศได้อย่างมีความสุข และได้รับความสะดวกสบายในการประกอบอาชีพ ก็เพราะเรามีผู้ปกครองระดับต่าง ๆ เป็นผู้ดำรงมั่นอยู่ในธรรม ปกครองโดยมุ่งหวังให้ประชาชนมีความสุข อยู่ดี กินดี มีพอกินพอใช้ ทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระมหากษัตริย์ที่ทรงรักอาณาประชาราษฎร์ ของพระองค์เหมือนบิดารักบุตรธิดา ทรงเสวยสละความสุขส่วนพระองค์ทรงเอาพระทัยสอดส่องดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขเพื่อพสกนิกรของพระองค์โดยมิได้หวังผลตอบแทน จึงนับได้ว่าพระมหากษัตริย์เป็นบุรพการีของพระสกนิกรทั้งมวล^๕

แม้ในทางพระศาสนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นบุรพการีของพุทธบริษัททุกหมู่เหล่า คือทรงมีพระกรุณาในสรรพสัตว์โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ทรงเสด็จเที่ยวไปสั่งสอนพุทธบริษัทตลอดระยะเวลา ๔๕ ปี นับตั้งแต่ตรัสรู้จนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพานโดยมิได้ทรงหวังสิ่งตอบแทน จึงนับได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นบุรพการีของสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่า^๖ ความสัมพันธ์ในระดับต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ชาวไทยได้ถือปฏิบัติมาจนกลายเป็นความสัมพันธ์รากฐานที่ก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ที่ประกอบด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมประจำชาติอย่างสมบูรณ์ ซึ่งหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยเสริมสร้างเป็นลำดับมา โดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมให้คนในสังคมรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปโดยสะดวกสบายพอเหมาะพอควร ทำให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามทำนองคลองธรรมเหมาะสมแก่เพศภาวะที่ตนเป็นอยู่ ทำให้เกิดความสุขสวัสดิ์แก่ตน แก่ครอบครัว วงศ์ตระกูล ส่งผลไปยังชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ตามลำดับไป^๗

ปัญหามีอยู่ว่า บุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมต่าง ๆ ย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องมีสายใยสายสัมพันธ์ในระหว่างกันอย่างแน่นนอนไม่มีผู้ใดเลยที่จะไม่เคยให้การช่วยเหลือแก่ผู้อื่น และก็ไม่มีผู้ใดเช่นกันที่จะไม่เคยได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่น กล่าวให้ชัดก็คือ ทุกคนที่อยู่ในสังคมนั้น จะต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับสลับกันไป เช่น เมื่อบิดามารดาให้การเลี้ยงดูบุตรธิดา บิดามารดาก็เป็นผู้ให้ ส่วน

^๔ อก.ทุก. (บาลี) ๒๐/๓๖๔/๑๐๘.

^๕ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), กตัญญูทวาทิ เป็นเครื่องหมายของคนดี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔.

^๖ เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากอดีตถึงปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันลือธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕.

^๗ สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒-๓๔.

บุตรธิดาเป็นผู้รับ แต่เมื่อบุตรธิดาให้การเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นการตอบแทน บุตรธิดาก็เป็นผู้ให้ ส่วนบิดามารดาก็เป็นผู้รับ

บริษัทหรือหน่วยงาน ได้ว่าจ้างพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ทำงานให้ บริษัทหรือหน่วยงาน ก็เป็นผู้ให้ ส่วนพนักงานหรือเจ้าหน้าที่เป็นผู้รับ แต่เมื่อพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ทำงานให้บริษัทหรือหน่วยงาน ก็กลายเป็นผู้ให้ ส่วนบริษัทหรือหน่วยงานก็เป็นผู้รับไป

แม้แต่ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ให้คุณอุปการะแก่มนุษย์ในด้านต่าง ๆ ธรรมชาติก็เป็นผู้ให้ ส่วนมนุษย์เป็นผู้รับ หรือเราเกิดมาอยู่บนผืนแผ่นดินนี้ ก็ถือว่าแผ่นดินเป็นผู้ให้ เราเป็นผู้รับ แต่เมื่อเราตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน เราก็จะเป็นผู้ให้ อย่างนี้เป็นต้น

คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสุขสงบร่มเย็น ก็เพราะรู้จักตอบแทนคุณและให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หาไม่แล้ว คนในสังคมก็จะเต็มไปด้วยคนที่เห็นแก่ตัวเพราะไม่มีสายใยสายสัมพันธ์เป็นเครื่องประสานจิต คล่องใจซึ่งกันและกัน

ดังนั้น กตัญญูกตเวทิตา การรู้จักตอบแทนคุณ จึงเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญที่ทำให้คนในสังคมอยู่กันมาด้วยความสงบสุขร่มเย็น มีความรักสามัคคี ต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ที่สำคัญยังเป็นการประกาศศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย บุคคลผู้รู้จักตอบแทนคุณนั้น ถือว่าเป็นคนดี เป็นคนมีศักดิ์ศรี เป็นผู้ได้รับการยกย่องสรรเสริญในสังคมทั่วไป^๔

แม้ในทางพระพุทธศาสนา ก็ได้กล่าวยกย่องการรู้จักตอบแทนคุณนั้นว่าเป็นภูมิธรรมของคนดี ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย คุณธรรมข้อนี้ คือ กตัญญูกตเวทิตา การรู้จักตอบแทนคุณเป็นภูมิธรรมของคนดี”^๕

จะเห็นว่า การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอย่างหนึ่งที่เยาวชนผู้รับการอบรม ฟังนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก็คือ การเป็นคนรู้จักบุญคุณที่คนอื่นทำไว้แล้วแก่ตนและรู้จักตอบแทนคืนแก่ผู้อื่น แก่เพื่อน คุณครูและโรงเรียนที่ตนได้อาศัยฝึกปรีชาวิชาการต่างๆ

๓.๑.๓ ขันติโสรัจจะ

ขันติ ความอดทน โสรัจจะ ความสงบเสงี่ยม ขันติ แปลว่า ความอดทน เป็นลักษณะความเข้มแข็งของจิตในการพยายามทำ ความดีและถอนตัวออกจากความชั่ว โสรัจจะ หมายถึงความสงบเสงี่ยม อธิษัทยาม รักความประณีตหมั่นจดและสงบเรียบร้อย เมื่อตนอดทนแล้ว ก็พยายามสงบใจ ทำใจให้เย็นลงด้วยอุบายอันชอบ เมื่อใจสงบแล้วกิริยาวาจาที่แสดงออกมาก็จะสงบ

^๔ พระมหาอุดม สารมณี, กตัญญูกตเวทิตา การรู้จักตอบแทนคุณ, หน้า ๓-๔.

^๕ อภ.พูก. (ไทย) ๒๐/๓๓/๖๑.

เสงี่ยม^{๑๑} ดังนั้น โสรัจจะ จึงหมายถึง ความมีจิตเบิกบาน ไม่แสดงกิริยาอาการปรากฏให้เห็นแสดง กิริยาเรียบร้อยดีงามต่อเมื่อมีเหตุการณ์มากระทบ เป็นเหตุให้ต้องอดทนอดกลั้นคอยสนับสนุนขันติ ให้มีกำลังยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการรักษามารยาทให้เรียบร้อย^{๑๒}

จะเห็นว่า การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่ ๓ ที่เยาวชนผู้รับการอบรมพึง นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก็คือ ความอดทนและความสงบเสงี่ยม เช่น อดทนต่อการอบรม การ นั่งสมาธิ การเดินจงกรม ความเหนื่อยล้าในการอบรม และความเสงี่ยม เช่น สำรวมคำพูด สำรวม กิริยาในการเดินไปมา การบริโภค การนอน แต่พอควร เป็นต้น เป็นสิ่งที่เยาวชนพึงปฏิบัติให้เป็น กิจวัตรประจำวันของตนเมื่อออกจากค่ายแล้วก็ตาม

๓.๑.๔ ไตรสิกขา

๓

ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในความประพฤติ สมาธิ คือ ข้อ ปฏิบัติ สำหรับอบรมจิต เพื่อให้เกิดคุณธรรม และ ปัญญา คือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ ขึ้นสูง^{๑๒}

จะเห็นว่า การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่ ๔ ที่เยาวชนผู้รับการอบรมพึง นำไปปฏิบัติ คือ

- ๑) ระดับศีล ความเป็นผู้ทำตามระเบียบหรือกฎที่พระพี่เลี้ยงและคณะครูได้ตั้งเอาไว้ และการสมาทานศีล ๕ ตามหลักศาสนพิธี
- ๒) ระดับสมาธิ ทำได้โดยการฝึกอบรมตามหลักสูตรค่ายคุณธรรมจริยธรรม เช่น เดิน จงกรม นั่งสมาธิ เพื่อเป็นการฝึกจิตให้สงบและสามารถใช้งานได้อย่างเหมาะสม อย่างเช่น เมื่อมี สมาธิแล้ว ก็เรียนได้ดีกว่าเดิม ทำงานได้นานกว่าเดิม เป็นต้น
- ๓) ระดับปัญญา คือ เมื่อฝึกอบรมจิตใจของตนดีแล้ว ความเป็นผู้รู้เท่าทันต่ออารมณ์ ที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ มีความรู้ยิ่งขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าที่ เกิดขึ้นอย่างทันท่วงทีและถูกต้อง

^{๑๑} อญ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๔๑๐/๑๑๘.

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕๓.

^{๑๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๕/๑๕๕, อญ.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๒๑/๒๕๔.

๓.๑.๕ อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มี ๔ ประการ^{๑๓} คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย

๓. จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจ ฝักใฝ่ไม่ปล่อยให้ผู้พุ้งซ่านเลือนลหายไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีการแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๑๔}

จะเห็นว่า การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่ ๕ ที่เยาวชนผู้รับการอบรมพึงนำไปปฏิบัติ คือ ทำให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเป็นกุศล เช่น พพอใจในการดักบาตร กิเลส การนั่งสมาธิร่วมกับเพื่อนๆ และคุณครู มีความพากเพียรในการเข้ารับการอบรมไม่ท้อถอย มีใจจดจ่อในแต่ละกิจกรรมอย่างไม่ลดละหรืออ่อนแอด้านจิตใจ และรู้จักคัดเลือกรูปแบบที่ดีงามในการอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม แล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล

๓.๑.๖ อบายมุข ๖

อบายมุข หมายถึง ช่องทางแห่งความเสื่อม ความพินาศ ย่อยยับแห่งโลกทรัพย์เมื่อบุคคลใดหลงประพฤติดุศีลสิ่งที่เป็นอบายมุข การดำเนินชีวิตของบุคคลผู้นั้นก็จะได้รับแต่ความเสื่อม ชีวิตมีแต่ปัญหา ไม่มีความเจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้าในชีวิตมี ๖ ประการ^{๑๕} ดังนี้

๑. การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๒. การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืน เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

^{๑๓} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๐.

^{๑๕} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๓๘-๑๔๔/๑๕๖-๑๕๘.

๓. การเที่ยวดูมหรสพ เป็นอบายมุขแห่งโกะทั้งหลาย

๔. การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโกะทั้งหลาย

๕. การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นอบายมุขแห่งโกะทั้งหลาย

๖. การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เป็นอบายมุขแห่งโกะทั้งหลายเหตุแห่งความเลื่อมอันนำมาซึ่งความฉิบหายทั้ง ๖ ประการนี้ ถ้าใครปฏิบัติตามที่ตนอยู่ในความประมาท ถ้าใครสามารถละเว้นไม่ปฏิบัติตามเสียได้ ชีวิตของผู้นั้นก็จะประสบแต่ความสุข ความเจริญรุ่งเรืองตลอดชีวิต

จะเห็นว่า การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่ ๖ ที่เยาวชนผู้รับการอบรมพืงนำไปปฏิบัติ เช่น รู้จักหลีกเลี่ยงเพื่อนไม่ดี รู้จักหลีกเลี่ยงสถานที่อันตราย เป็นต้น เพื่อให้จิตใจมีกุศลจิตมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกัน ก็จะลดอกุศลจิตไปในตัวด้วย (สิ่งแวดล้อมที่ดีทำให้เป็นคนดี และสิ่งแวดล้อมที่เลว ทำให้เราแย่ลงไปด้วย)

๓.๑.๗ เบญจศีล เบญจธรรม

เบญจศีล หรือ ศีล ๕ หมายถึง ความประพฤติชอบ การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉาน และทำให้เป็นคนดีของสังคม จึงควรนำมาอบรมปลูกฝังแก่นักเรียนให้ถือเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^{๑๖} ดังต่อไปนี้

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต

๒. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเว้นจากการเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการขโมย

๓. กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เจตนาเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม

๔. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเว้นจากการกล่าวเท็จ

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนาเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๑๗}

ศีล ๕ ข้อนี้นับว่าสำคัญและส่วนมากเรียกว่า ลิกขาบท ๕ คือข้อปฏิบัติในการฝึกตน บ้างก็เรียกธรรม ๕ บ้าง เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ก็ถือว่าเป็นผู้มีศีล ถือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล คำว่าเบญจศีลที่มาจากพระไตรปิฎก ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอุปทาน และพุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อ

^{๑๖} อ.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๑๗๒/๒๒๓

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๗๕.

เรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจิตล คือศีลที่คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นประจำ บ้างว่าเป็นมนุษยธรรม คือ ธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง

เบญจธรรม หมายถึง ธรรมอันดีงาม มี ๕ ประการ เป็นธรรมข้อที่ควรปฏิบัติควบคู่กันไปกับเบญจศีล สนับสนุนให้การรักษาศีลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มี ๕ ประการ^{๙๘} ดังนี้

๑. **เมตตากรุณา** หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญ มีความสงสารคิดช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ตลอดเวลา ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์มีเมตตากรุณาต่อกัน เลิกการฆ่าอาฆาตพยาบาทของเวรกัน เบญจธรรมข้อนี้คู่เบญจศีลข้อที่ ๑

๒. **สัมมาอาชีวะ** หมายถึง ความพากเพียรพยายามเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบมีอาชีพสุจริต ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์ผู้ปฏิบัติตามละเว้นมิฉ้อฉลที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคมทั่วไป เบญจธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๒

๓. **กามสังวร** หมายถึง ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ไม่หลงในรูป เสียง กลิ่น รส และผัสสะ ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์ยั้งคิดพอใจในคู่ครองของตนเอง ไม่ทำลายน้ำใจของผู้อื่น เบญจธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๓

๔. **สัตถะ** หมายถึง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์มีความยุติธรรม ซื่อตรง มีความจริงใจต่อผู้อื่น ไม่เป็นคนโกหกหลอกลวง เป็นคนตรงไปตรงมา มีวาจาสัตย์ เบญจธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๔

๕. **สติสัมปชัญญะ** หมายถึง ความมีสติสัมปชัญญะรอบคอบ ฝึกฝนตนเองไม่ประมาท เลินเล่อเหลวไหล ทั้งก่อนและทำ หลังทำ พุทฺธ กิด ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์มีสติสัมปชัญญะพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยความรอบคอบ ไม่ประมาทพลั้งเพลอ เบญจธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๕

จางนค์ อติวณนสิทธี ให้ทัศนะว่า การปฏิบัติตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมย่อมส่งผลดีแก่บุคคลและสังคม ได้แก่ มีความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นที่ยอมรับของวิญญูชน เป็นคนแก้แค้นล้างอาชญาในสังคม ชื่อเสียงย่อมแพร่กระจายไปไกล เป็นคนสง่างาม ล้ำเลิศ เป็นคนมั่งคั่งด้วยทรัพย์สิน มีชีวิตที่ปราศจากศัตรู ได้รับความสงบสุขในชีวิต^{๙๙}

จะเห็นว่า การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่ ๕ ที่เยาวชนผู้รับการอบรมพื้งนำไปปฏิบัติ โดยมีเป้าหมาย คือ เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อความสงบร่มเย็นของสังคม ซึ่งช่วยให้คนในสังคมมีความเข้าใจ เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันและกัน และเคารพสิทธิของผู้อื่น

^{๙๘} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗.

^{๙๙} จางนค์ อติวณนสิทธี, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๐-๗๑.

๓.๑.๘ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ๕ ดี

ในปัจจุบันสังคมมีปัญหาหลายด้านด้วยกัน เป็นต้นว่า ปัญหายาเสพติด ความรุนแรง เรื่องเพศ ประพฤติเกเรก้าวร้าว ฯลฯ ที่ปัญหาเกิดเช่นนี้เพราะมนุษย์ไม่สามารถบังคับตนเองให้เป็นคนดีได้ ดังนั้น ท่านพุทธทาสจึงได้เสนอการแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยหลักการปฏิบัติ ๕ ดี สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเริ่มต้นการแก้ไขปัญหาที่เยาวชนก่อน เพื่อเสริมสร้างให้เยาวชนเป็นคนดีในสังคม ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต หลักการปฏิบัติ ๕ ดี สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีหลักปฏิบัติดังนี้

๑) **การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่** พึงปฏิบัติดังนี้ พ่อแม่เลี้ยงเรามาแล้วก็เลี้ยงท่านตอบ บำรุงพ่อแม่ด้วยปัจจัยสี่^{๒๐} ช่วยทำกิจการงานของพ่อแม่ ดำรงวงศ์ตระกูลของพ่อแม่ ประพฤติตนให้เป็นคนสมควรรับทรัพย์มรดกของพ่อแม่ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ยกย่องสรรเสริญคุณงามความดีของพ่อแม่ และส่งเสริมให้พ่อแม่มีคุณธรรมยิ่งขึ้นไป เช่น เมื่อท่านไม่มีศรัทธา ชักนำให้ท่านมีศรัทธา เมื่อท่านไม่มีจิตใจในการให้ท่านชักนำให้ท่านให้ท่าน เมื่อท่านไม่มีศีลชักนำให้ท่านรักษาศีล เมื่อท่านไม่มีปัญญา ชักนำให้ท่านเกิดปัญญาด้วยการเจริญภาวนา^{๒๑}

ผลดีของการทำหน้าที่บุตรที่ดีคือ ทำให้พ่อแม่สบายใจ สุขใจ ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบัณฑิตเป็นที่รักของคนทั่วไป ใครๆ อยากรับหาสมาคมเป็นผู้มีความเจริญสุขในชีวิต

โทษที่ไม่สามารถเป็นบุตรที่ดีได้ คือ ทำให้พ่อแม่เดือดร้อนใจ ถูกติเตียนจากบัณฑิต เป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป ใครๆ ไม่อยากรับหาสมาคมด้วย เป็นผู้ไม่มีความเจริญสุขในชีวิต

๒) **การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์**^{๒๒} คือ ลูกศิษย์ยินดียินร้าย เป็นการแสดงความเคารพเข้าไปยืนคอยรับใช้ เมื่อท่านมีกิจธุระ อุปัฏฐากรับใช้ใกล้ชิด ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

๓) **อุดมการณ์ของนักเรียน (ศิษย์) ที่ดี** คือ แสวงหาความรู้ เคารพครูอาจารย์ รักการศึกษา มีจรรยาเรียบร้อย มั่นน้อมตามฐานะ เสียสละเพื่อสถาบัน มุ่งมั่นประพฤติดี หลีกหนีสิ่งชั่ว ไม่มั่วสิ่งเสพติด รู้จักคิดใช้ปัญญา

ผลดีของการทำหน้าที่ศิษย์ที่ดี คือ ทำให้เป็นคนมีปัญญาดี ทำให้ครูอาจารย์ชื่นใจ สุขใจ สบายใจ เย็นใจ ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบัณฑิต เป็นที่รักของคนทั่วไป ใครๆ ก็อยากรับหาสมาคมด้วย เป็นผู้มีความเจริญสุขในชีวิต สังคมสงบสุข ประเทศชาติได้คนดี

^{๒๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๒/๑๕๕.

^{๒๑} พระอาจารย์บุญนพ สุทธิสโร, เตือนใจวัยรุ่นและ ๕ ดีสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา), หน้า ๒๒-๓๒.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓-๘๓.

โทษที่ไม่สามารถเป็นศิษย์ที่ดีได้ คือ ทำให้เป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา ทำให้ครูอาจารย์เดือดร้อนใจ ถูกติเตียนจากบัณฑิต เป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป ใคร ๆ ไม่อยากคบเป็นเพื่อนด้วย ไม่เป็นผู้เจริญสุขในชีวิต สังคมวุ่นวาย ประเทศชาติได้คนไม่ดี

หน้าที่ของเพื่อนที่ดี พึงปฏิบัติดังนี้ เพื่อแบ่งปันลาภที่ตนหามาได้ พุดจา มีน้ำใจกับเพื่อนด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน รักเพื่อนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ป้องกันทรัพย์ของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว เมื่อเพื่อนมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้ ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก ช่วยปกปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของเพื่อน และให้อภัยแก่เพื่อนได้

ผลดีของการทำหน้าที่เพื่อนที่ดี คือ เป็นที่รักใคร่นับถือของเพื่อน มีความสุขอบอุ่นใจ เพราะใคร ๆ ก็อยากเป็นเพื่อนด้วย มีผู้ช่วยเหลือเมื่อมีทุกข์มีปัญหา มีความปลอดภัยในชีวิตไม่มากไปด้วยเวร และมีความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าได้รวดเร็ว

โทษของการเป็นเพื่อนที่ไม่ดี คือ เป็นที่เกลียดชังของเพื่อน เป็นคนโดดเดี่ยววิาเหว ไม่มีใครช่วยเหลือเมื่อมีทุกข์มีปัญหา จะถูกประทุษร้าย และประสบความสำเร็จหรือเจริญก้าวหน้าได้ยาก

๔) **การเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ** พลเมือง หมายถึง ประชาชนซึ่งเป็นกำลังอันสำคัญของประเทศชาติ พลเมืองที่ดี หมายถึง ผู้ที่สามารถดำรงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ไว้ได้

การทำหน้าที่ของพลเมืองที่ดี พึงปฏิบัติดังนี้ มีความรักชาติ เคารพศาสนา เทิดทูนพระมหากษัตริย์ ศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เคารพกฎหมายบ้านเมือง เสียภาษีบำรุงรัฐ ช่วยสร้าง ป้องกันรักษาสาธารณะสมบัติของชาติ พัฒนาตนเองให้สมบูรณ์และก้าวหน้าอยู่เสมอ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน ขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพสุจริต ประพฤติดีมีวินัย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น . มีวิจารณ์ญาณ ทำการโดยใช้ปัญญา ใคร่ครวญเสียก่อนจึงทำอะไร เสียสละไม่เห็นแก่ตัว เมื่อชาติมีภัยก็สามารถเสียสละชีวิตเพื่อประเทศชาติได้ อีกทั้งไม่ตกเป็นทาสยาเสพติดและอบายมุขทุกชนิด^{๒๓}

ผลดีอันเกิดจากการเป็นพลเมืองที่ดี คือ มีความเป็นอยู่ปลอดภัย เป็นที่นิยมรักใคร่ของคนทั่วไป เป็นที่ต้องการของสังคมของชาติ เพราะเป็นคนมีประโยชน์ ช่วยส่งเสริมการพัฒนา

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓-๑๒๕.

ประเทศให้ก้าวหน้าไปได้รวดเร็ว คนในชาติอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข สามารถดำรงชาติไว้ได้ ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า

โทษของการไม่เป็นพลเมืองที่ดี คือ ถูกเพ่งโทษ ถูกประณามว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว ทำลายชาติ เป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป จะไม่มีแผ่นดินอยู่ ไม่มีที่พึ่งทางใจ ไม่เป็นศูนย์รวมใจของชนในชาติ และถ่วงความเจริญในการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้น การครองตนเป็นพลเมืองที่ดี ก็จะนำชีวิตและครอบครัวของตนไปสู่ความเจริญสงบสุขและเป็นพลเมืองที่สร้างสรรค์ ควรประพฤติดังนี้^{๒๔} ไม่คบชู้หามั่วหมกมุ่นในทางเพศ ไม่ใจแคบเสพลิงเลิสรสผู้เดียว ไม่พรวาเวลาถกถอยที่เลื่อนลอยไร้สาระ ประพฤติดี มีวินัย ตั้งอยู่ในศีล ๕ ปฏิบัติกิจหน้าที่สม่ำเสมอโดยสมบูรณ์ ไม่ประมาท กระตือรือร้นทุกเวลา มีวิจารณ์ญาณทำการโดยใช้ปัญญา สุภาพ ไม่คือกระด้าง ยินดีรับฟังผู้อื่น เกลี้ยมงาม รักความประณีตสะอาดเรียบร้อย พุดจาณาฟัง ทั้งใจกายก็อ่อนโยน ไม่หยาบคาย มีน้ำใจเอื้อสงเคราะห์ต่อมิตรสหาย เพื่อแบ่งปัน ช่วยเหลือคนทั่วไป รู้จักจัดงานให้เรียบร้อยและได้ผลดี บำรุงพระสงฆ์ทรงความรู้ ผู้ทรงศีลธรรม ไคร้ธรรม รักความสุจริต อ่านมาก ฟังมาก รู้วิชาของตนเชี่ยวชาญ ชอบสอบถามค้นคว้า ใฝ่หาความรู้ยิ่งขึ้นไป

๕) การเป็น พุทธศาสนิกชนที่ดี^{๒๕} ศาสนิกชน หมายถึง ผู้ที่นับถือศาสนา นำหลักคำสอนของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข การปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีพึงปฏิบัติดังนี้

การถืออุลพระ โดยปฏิบัติต่อพระสงฆ์เสมือนเป็นทิศเบื้องบน ดังนี้ จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา ต้อนรับด้วยความเต็มใจ อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ มี จีวร, อาหารบิณฑบาต, ที่อยู่เสนาสนะ, ยารักษาโรค

ศรัทธา คือ เป็นผู้ใกล้ชิดพระศาสนา ด้วยการปฏิบัติตามอุบาสกธรรม ๘ ประการ ดังนี้ ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพระภิกษุ ไม่ละเลยการฟังธรรม ฝึกอบรมตนให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้น มีความเลื่อมใสในพระภิกษุทั้งหลาย ทั้งที่บวชใหม่และบวชเก่า ฟังธรรมโดยมิใช่จะตั้งใจคอยจับผิดหาช่องที่จะติเตียน ไม่แสวงหาบุญเขตนอกหลักพระพุทธานุสาสนา เอาใจใส่ในการทำนุบำรุงและช่วยกิจการพระพุทธานุสาสนา

^{๒๔} คณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔๖.

^{๒๕} พระอาจารย์บุญนพ สุทธิศิริ, เดือนใจวัยรุ่น และ ๕ ดีสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, หน้า ๑๕๐-๑๕๕.

เป็นอุบาสก อุบาสิกาชั้นนำ โดยมีคุณสมบัติดังนี้ มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย มีศีลบริสุทธิ์อย่างน้อยศีล ๕ และไม่ตกเป็นทาสอบายมุข ไม่ถือมงคลดั้นข่าว ไม่เชื่อโชคลาง ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื้อกรรม การกระทำของตนเอง ทำดี- ดี ทำชั่ว- ชั่ว

หมั่นสำรวจความก้าวหน้า ดังนี้ สำรวจศรัทธา มีความเชื่อถูกหลักพระพุทธศาสนา หรือไม่ ต้องไม่งมงายไม่ไขว่ไขว่ มีการประพฤติดีมีศีลและเลี้ยงชีพสุจริตเป็นแบบอย่างได้ เว้นจากการค้าขายที่ไม่ชอบ คือ ขายเครื่องประหาร ขายมนุษย์ ขายสัตว์เป็น สำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหารขาย น้ำเมา ขายยาพิษ สูดะ พยายามตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจถูกต้องและเพียงพอแก่สถานะของตน สามารถปฏิบัติและแนะนำผู้อื่นด้วย จาคะ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้ที่ควรช่วยเหลือ เจริญปัญญา ให้อำนาจเห็นโลกและชีวิต ทำจิตให้สงบเย็นเป็นอิสระได้

ผลดี ของการทำหน้าที่พุทธศาสนิกชนที่ดี มีดังนี้ มีชีวิตที่สงบเย็นอยู่ด้วยความถูกต้องเป็นคนมีความมั่นคงเพราะมีที่พึ่งทางใจอันถูกต้อง สามารถแก้ปัญหามาของชีวิตที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา อันถูกต้อง ผู้เกี่ยวข้องมีความสุขสงบเย็นไปด้วย เป็นผู้ที่สามารถได้รับประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์ควรได้รับ เป็นตัวอย่างอันดีแก่ผู้ที่พบเห็นให้เกิดความปรารถนาจะทำตาม เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้สถาพร และเป็นการส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ

โทษ ของการเป็นสาวกที่ไม่ดี มีดังนี้ มีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยความทุกข์เร่าร้อนใจ เป็นคนเปล่าประโยชน์ เพราะขาดที่พึ่งทางใจอันถูกต้อง ไม่สามารถแก้ปัญหามาของชีวิตที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ตนเองขาดประโยชน์ที่พึงได้รับ ทำให้ผู้เกี่ยวข้องมีความสุขทุกข์เร่าร้อนใจไปด้วย เป็นการทำลายศาสนาโดยไม่รู้ตัวหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อีกทั้งเป็นการบั่นทอนความเจริญและความมั่นคงของชาติ

๓.๑.๕ หลักการพัฒนาตนเอง

ในพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิต แบ่งออกเป็น ๔ ประการ คือ

๑) **ภาวติกาย การพัฒนากาย** ซึ่งหมายถึง การรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดี ความเป็นอยู่ถูกสุขลักษณะ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกอย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะไม่เพียงหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม แต่ยังหมายถึงสิ่งอื่นๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ เช่น รู้จักการบริโภคปัจจัย ๔ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การใช้การบริโภคยา และรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย^{๒๖} ในการเสพหรือใช้สอยวัตถุอุปกรณ์ในทางที่

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) , พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต , (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๘.

เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การรู้จักบริโภคปัจจัย ๔ อันเป็นเครื่องยังชีพทางร่างกายในการดำรงชีวิต มีจุดมุ่งหมายดังนี้

- ๑) อาหาร โดยมีจุดมุ่งหมายในการบริโภค คือ เพื่อให้ร่างกายดำรงอยู่ได้ เพื่อกำจัดความหิวอาหาร เพื่ออนุรักษ์การปฏิบัติธรรม
- ๒) เครื่องนุ่งห่ม โดยมีจุดมุ่งหมายในการบริโภค คือ เพื่อบรรเทาความหนาว เพื่อบรรเทาความร้อน เพื่อป้องกันพวกแมลงสัตว์ร้ายมารบกวน เช่น ยุง เป็นต้น
- ๓) ที่อยู่อาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายในการบริโภค คือ เพื่อบรรเทาความหนาว เพื่อบรรเทาความร้อน เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย รวมทั้งคนร้ายด้วย เพื่อป้องกันอันตรายจากฤดูกาลต่างๆ เช่น พายุฝน เป็นต้น
- ๔) ยารักษาโรค โดยมีจุดมุ่งหมายในการบริโภค คือ เพื่อบรรเทาเวทนาเป็นการระงับโรคต่างๆ ให้บรรเทาเบาบางลง หรือให้โรคหายไปในที่สุด เพื่อความเป็นผู้ไม่มีอาพาธหรือโรคต่างๆ

การบริโภคปัจจัย ๔ นี้จะต้องไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้คือ เพื่อเล่น เพื่อมัวเมาเพื่อประดับ และเพื่อตกแต่งประเทืองผิว

เหตุนี้ การมีความสัมพันธ์กับปัจจัย ๔ อย่างถูกต้อง เป็นการจัดสรรให้มีปัจจัย ๔ เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดี และใช้ปัจจัย ๔ นั้นตามคุณค่าแท้ เช่น รับประทานอาหารที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อเสริมร่างกายให้มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ไม่ใช่รับประทานอาหารตามคุณค่าเทียมคือรับประทานอาหารเพื่อความเอร็ดอร่อยโดยไม่คำนึงถึงโทษที่จะตามมา นอกจากปัจจัย ๔ แล้ว ในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ก็ต้องพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับธรรมชาติให้เป็นไปในทางเกื้อกูลกันมากกว่าจะเป็นการทำลาย เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เพียงฝ่ายเดียว เพราะในที่สุดที่เกิดจากการทำลายสิ่งต่างๆ ย่อมจะกลับมาทำความเสียหายให้แก่มนุษย์เอง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการพัฒนากาย และคนที่พัฒนาตนแล้ว เรียกว่า ภาวติกาย

๒) ภาวติสโล การพัฒนาศีล การพัฒนาศีล หมายถึง การมีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคม และประพฤติกิจที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคม มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริต เป็นการฝึกตนให้อยู่ในสังคมด้วยดี และเป็นประโยชน์ ระดับต้นคือ ความมีระเบียบวินัยในการเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิต โดยไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ศีล ๔ ซึ่งเป็นศีลขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่ามุ่งที่การไม่เบียดเบียนกันกล่าวคือ ไม่เบียดเบียนต่อกันในทางร่างกายชีวิต ในทางทรัพย์สิน ในทางคู่ครอง ในทางใช้วาจา ตลอดจนไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตนเอง

การอบรมกาย วาจาให้อยู่ในศีล ก็คือความประพฤติที่ดีงาม มีมารยาทงดงาม และนำ
 เคารพนับถือ เป็นที่ไว้วางใจ โดยมีคุณธรรมเป็นเครื่องอยู่ได้แก่ เบญจศีล เป็นคุณธรรมพื้นฐาน
 สำหรับมนุษย์ อาจเรียกคุณธรรมนี้ว่า มนุษยธรรม ก็ได้
 เมื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อยู่ร่วมกับคนอื่น โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันแล้ว
 ต่อจากนั้นก็ยังมีอีกระดับหนึ่ง คือ การฝึกฝนควบคุมคนในทางกาย วาจา เพื่อเป็นพื้นฐานของการฝึก
 จิตใจหรือพัฒนาจิต เช่น ศีลของพระสงฆ์ ศีลของอุบาสกที่ไปรักษาศีลอุโบสถ เป็นศีลที่ต้องการมี
 การฝึกกาย วาจา เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจ เช่น ต้องรู้จักควบคุมบังคับใจตนเองในการที่
 จะเจริญขึ้นในคุณธรรมต่างๆ ในทางจิตใจยิ่งๆ ขึ้นไป โดยสัมพันธ์กับการพัฒนาข้อต่อไปคือการ
 พัฒนาจิตใจ ผู้ที่พัฒนาทางศีลแล้วเรียกว่า ภาวดีศีล

๓) ภาวดีจิตโต การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาจิตใจ หมายถึง การได้พัฒนาจิตใจให้มี
 คุณสมบัติที่ดีงาม มีคุณธรรมความเข้มแข็งมั่นคง และมีความสุข นั่นคือ พัฒนาแล้วทั้งคุณภาพจิต
 สมรรถภาพจิต พัฒนาสุขภาพจิต การฝึกจิตให้มีสมาธิจึงมีความสำคัญและมีประโยชน์มาก เป็น
 คุณธรรมที่มีความสำคัญมากในงานทุกงาน ทั้งในการประกอบกิจทางโลกและการปฏิบัติในทาง
 ธรรม สมาธิเป็นสิกขาหนึ่งในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แต่ละสิกขานั้นดำรงอยู่ในฐานะที่
 สัมพันธ์กันกล่าวคือ ศีลเป็นพื้นฐานของสมาธิ และสมาธิเป็นพื้นฐานของปัญญา ดังนั้นบุคคลผู้ที่มี
 จิตใจได้รับการพัฒนาฝึกฝนอบรมดีแล้ว ย่อมได้รับประโยชน์หรืออานิสงส์ของการฝึกจิตดังนี้
 สามารถเรียนหนังสือได้ผลดี เพราะมีความจำแม่นยำและดีขึ้นกว่าเดิม ทำสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น ไม่
 ผิดพลาด เพราะมีสติสมบูรณ์ สามารถทำงานได้รวดเร็ว ได้งานมาก และมีประสิทธิภาพ ทำให้เป็น
 คนมีอารมณ์เยือกเย็น มีบุคลิกภาพที่น่าคบหา ทำให้โรคบางอย่างหายไป โดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวกับ
 จิตและประสาท เช่น โรคกระเพาะ โรคความดันโลหิตสูง เพราะจะทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น ทำให้ทั้ง
 ตนเองและสังคมอยู่ได้อย่างปกติสุข สามารถมองเห็นวิถีแก้ไขความยุ่งยาก และความเดือดร้อน
 วุ่นวายในชีวิตได้ โดยวิธีที่ถูกต้อง สามารถทำให้บรรลุสมาธิระดับสูงถึงขั้นฌาน ใช้เป็นพื้นฐาน
 โดยตรงในการเจริญวิปัสสนา ประโยชน์ของสมาธิที่เป็นจุดมุ่งหมายทางศาสนา มี ๔ ประการ ดังนี้

- ๑) เพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ได้แก่ ความสุขในการเข้าฌาน ผู้ที่บำเพ็ญสมาธิจนจิตใจ
 สงบ จิตใจจะผ่อนคลาย ปราศจากนิเวศทั้ง ๕ เปี่ยมด้วยปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิ
- ๒) เพื่อได้ญาณทัศนะ คือ การเห็นด้วยญาณ หรือการเห็นด้วยปัญญา เป็นการเห็นที่
 เกิดขึ้นในใจไม่ต้องใช้นัยน์ตา
- ๓) เพื่อให้มีสติสัมปชัญญะ ผู้บำเพ็ญสมาธิจนมีความตื่นตัว (สติ) และรู้ตัว
 (สัมปชัญญะ) อยู่ตลอดเวลา

๒) เพื่อความสิ้นอาสวะ คือ เพื่อความสิ้นกิเลส บรรลุอุริยมรรค

๔) **ภาวิตปัญญา การพัฒนาปัญญา** การพัฒนาปัญญา หมายถึง การพัฒนาฝึกฝนอบรม จิตให้มีสติสัมปชัญญะรู้ตัวทั่วพร้อม ทำปัญญาให้เจริญงอกงาม สามารถรู้เท่าและรู้เท่าและรู้ทัน ความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ฝึกให้รู้จักคิดโดยอุบายอันแยบคาย เช่นการฝึกคิดแบบอริยสังหรือคิดแบบสาวหาสาเหตุปัจจัย ทำให้เกิดปัญญารู้เท่าและรู้ทัน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจอะไรได้ง่ายและแจ่มแจ้ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการดำเนินชีวิต ระวังความผิดพลาดเสียหายที่ยังไม่เกิดมิให้เกิด^{๒๗} ในเบื้องต้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะวิทยาการทางวิชาชีพ ต่อมาต้องพัฒนาปัญญาให้มีการรับรู้ เรียนรู้อย่างถูกต้องของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คือ เข้าใจสิ่งนั้นตามสภาวะหรือตามที่มันเป็น ไม่เอนเอียงด้วยอคติหรืออคตินั้นหากคิดอันจะทำให้การรับรู้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ขึ้นต่อไปคือวินิจัยด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ ไม่ใช่ปัญญาบริสุทธิ ไม่ใช่ด้วยกิเลส เป็นปัญญาที่รู้จักเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าใจความเจริญและความเสื่อมของโลกและชีวิตตามความเป็นจริงและตามเหตุปัจจัย รู้จักแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้ตนพัฒนายิ่งขึ้นๆ ขึ้นไป รู้เท่าทันโลกและชีวิตทำให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์พัฒนาจนถึงขั้นวิมุตติ คือ หลุดพ้นเป็นอิสระที่แท้จริงจิตใจไม่ถูกยึดมั่นในสิ่งทั้งหลาย ไม่ถูกครอบงำ ทำลายอวิชชาให้หมดไปได้ ผู้ที่ฝึกฝนอบรมพัฒนาทางปัญญาแล้วเรียกว่า ภาวิตปัญญา^{๒๘} เมื่อพัฒนาตนได้ครบทั้ง ๔ ด้านข้างต้นแล้ว จึงจะได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่ครบถ้วนบริบูรณ์

ดังนั้น การพัฒนาตนตามหลักการที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นวิธีการพัฒนาให้มนุษย์ รู้จักกินเป็น อยู่เป็น ดูเป็น ฟังเป็น คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นตามแบบอย่างแห่งวิधिพุทธหรือวิधिแห่งปัญญา อันจะทำให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้

๓.๑.๑๐ มารยาทไทย

มารยาทไทย หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงออกทางกาย วาจา มีความเรียบร้อยงดงาม ถูกต้องตามแบบอย่างของสังคมไทย ซึ่งมีจุดประสงค์^{๒๙} ได้แก่

- ๑) เพื่อให้นักเรียนรู้จักการกราบ การไหว้ และการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
- ๒) เพื่อให้นักเรียนรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน และการปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ตลอดทั้ง บุคคลทั่วไป

^{๒๗} อุดม เชยกิจวงศ์ กฤตย์ สกณะพัฒน์, **หน้าที่ชาวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๑- ๑๕๒.

^{๒๘} พระมหาราชนนทร์ วิจารณ์ (ไชยเจริญ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา”, หน้า ๕๓.

^{๒๙} พระมหาราชนนทร์ วิจารณ์ (ไชยเจริญ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา”, หน้า ๕๓.

- ๓) เพื่อให้นักเรียนรู้จัก การทำความเคารพ และปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ
 ๔) เพื่อให้นักเรียนรู้จักแสดงความกตัญญู กตเวทิต์ ต่อผู้มีพระคุณ
 ๖) เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม มารยาทของคนไทยสืบต่อกันมา
 บุรุษ

มารยาทที่นักเรียนควรศึกษาแล้วนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความถูกต้อง คือ

การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์

การกราบพระรัตนตรัย

การกราบพระภิกษุ

การกราบบิดามารดา

การกราบผู้ใหญ่

การไหว้พระภิกษุ

การไหว้บิดามารดาและบุคคลที่มีอายุมากกว่าตนเอง

การไหว้บุคคลผู้มีอายุเสมอกัน

การรับไหว้บุคคลผู้มีอายุน้อยกว่า

การประเคนของพระภิกษุ

มารยาทในการเวียนเทียน

มารยาทในที่ชุมชน

มารยาทในการพูดกับผู้อาวุโส

การเป็นผู้มีกิริยามารยาท ย่อมก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแก่ผู้ปฏิบัติส่งผลให้เป็น
 คนมีเสน่ห์ อ่อนน้อมถ่อมตน ใครพบเห็นก็เอ็นดู รักใคร่นับถือ ให้เกียรติ อันเป็นเหตุให้คนในสังคม
 มีความเคารพต่อกันและกัน มีความเรียบร้อย เกิดสันติสุขร่วมกัน
 จากการศึกษาเนื้อหาทั้งหมดนี้ สรุปได้ว่า หลักธรรมที่จำเป็นต่อการฝึกอบรมเยาวชนเมื่อ
 เข้าไปสู่ค่ายคุณธรรมจริยธรรม ประกอบไปด้วย ความเป็นผู้ สดชื่นมีชีวิตชีวา พร้อมที่จะร่วมกิจกรรม
 ต่างๆ กับพระพี่เลี้ยง คณะครูอาจารย์ ผู้ปกครองได้อย่างครบถ้วน การรู้จัก กตัญญูกตเวทิต์ ต่อ
 สถานศึกษาผู้ปกครองและผู้ที่อุปถัมภ์การเข้าค่าย มี ขันติความอดทนในการฝึกอบรมระยะเวลาที่
 กำหนดไว้ มี โสรัจจะรู้จักเสวยกายหรือสงบกายและวาจาให้เป็นปกติ (คือไม่วุ่นวายส่งเสียงหรือ
 ก่อความรำคาญให้คนอื่น) มีหลักไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิและปัญญา รู้จักใช้ อิทธิบาท ๔ เช่น
 พอใจฝึกอบรม ตั้งใจฝึกฝน เป็นต้น หลีกเว้นจากอบายมุข ๖ เช่น ความเกียจคร้าน มีเบญจศีล เบญจ
 ธรรมในตัวเองเสมอ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ๕ ดี คือ คุณสมบัติภายในตน เช่น การเป็น
 พลเมืองดี หลักการพัฒนาตนเอง เช่น การปรับปรุงตน ปรับปรุงอารมณ์ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่

เหมาะสม เป็นต้น และรู้จักใช้มารยาทไทย ในการติดต่อประสานงานกับคนอื่น เช่น การยกมือไหว้ผู้ใหญ่ การกราบพระสงฆ์ เป็นต้น

๓.๒ นโยบายกระทรวงศึกษาธิการกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน

๑) นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการศึกษาของไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้จัดหลักสูตรการศึกษาวิชาการแขนงต่างๆ ให้ผู้เรียนเพื่อให้นำไปประกอบอาชีพการงาน รวมทั้งวิชาศีลธรรม อันจะช่วยสร้างจิตสำนึกของประชากรให้รู้จักหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุข ถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดการศึกษาให้แก่พลเมืองอย่างทั่วถึง เหมาะสมแก่สถานภาพของผู้เรียน รัฐบาลปัจจุบัน(รัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี) ได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาคือเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ โดยจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๖ ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”^{๑๐} และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ยังได้ระบุถึงแนวการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา ๒๓ ว่า “การจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม...”^{๑๑}

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลมาดำเนินการโดยกำหนดเป็นนโยบายและเป้าหมายการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ปี พุทธศักราช ๒๕๕๐ – ๒๕๕๑ ว่า “เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังค่านิยมในการนำคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”^{๑๒}

^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๔๕.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ, “นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๐-๒๕๕๑.”

แผนการศึกษาแห่งชาติ(พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙) มีเจตนารมณ์มุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ” ให้ได้รับการ “ปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ” เป็นเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้และมีชีวิตที่ดี เก่งและมีความสุข โดยมีความหมายดังนี้^{๓๓}

ชีวิตที่ดี เก่ง และมีความสุข เป็นวิสัยทัศน์ของการศึกษาไทย คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย ประหยัด มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล รักประเทศ รักชาติ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

เก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่ง หรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถทางภาษา ศิลปะ ดนตรี มีภาวะผู้นำ รู้จักควบคุมตนเองได้ เป็นต้น เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี สามารถใช้สติปัญญาในการเผชิญหน้าและพิชิตปัญหา พัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม และประเทศชาติได้

คนมีความสุข คือคนที่มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจ เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรงจิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพปลอดพ้นจากการตกเป็นทาสของอบายมุข ได้ทำในสิ่งที่ตนสนใจในความสนใจตามความต้องการ สามารถเรียนรู้ความจริงบรรลุความดีงาม ความงาม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และสามารถดำรงชีวิตอย่างพอเพียงร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานราชการมีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับพลเมืองของประเทศได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งจะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญรวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาคือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยรัฐมุ่งหวังให้การศึกษาสร้างคนและความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองเท่าเทียมกับนานาอารยประเทศ

^{๓๓} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ,แผนการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๕-๒๕๕๙). (กรุงเทพมหานคร : พรินทวาทกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖-๑๗.

จากการศึกษาสรุปได้ว่า สำหรับการจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรมหรือค่ายพุทธบุตรนี้ ถือเป็นกิจกรรมแห่งการเรียนรู้ประการหนึ่งที่ต้องส่งเสริม ปลุกฝังให้นักเรียนเยาวชนมีคุณธรรมนำความรู้สามารถพัฒนาตนเอง ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความสำนึกในการเป็นชาวพุทธที่ดี มีความรับผิดชอบ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุด ส่งเสริมให้เกิดพลังจิตทางจิตใจ สร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะการสร้างคุณธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่นักเรียน คือ ความซื่อสัตย์ ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู มีวินัย ห่วงใยรอบคอบ ให้มีพฤติกรรมอันดีงามบนพื้นฐานของสังคมไทย ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่จะจัดทำโครงการนี้ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

๓.๓ หลักการทางพระพุทธศาสนา

ศาสนาเกิดขึ้นเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์หลายประการ ทั้งในส่วนที่จะเป็นที่พึ่ง เป็นที่นำเชื่อถือ และเป็นหลักการดำเนินชีวิต เป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนาก็ได้อธิบายหลักความจริงของชีวิต และชี้ให้เห็นแนวทางของการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐว่าควรดำเนินชีวิตควรเป็นไปเช่นไร อะไรคือคุณค่าและเป้าหมายของชีวิต โดยหลักธรรมของพระพุทธศาสนานั้นถือว่า ทุกคนเท่าเทียมกัน ที่จะต้องตกอยู่ในกฎแห่งความจริงของธรรมชาติอย่างเดียวกัน คือการเกิด แก่ เจ็บและตาย ซึ่งทุกคนต้องเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ในการที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อให้พ้นกระแสกรรมโดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ นิพพาน การพัฒนาตนของมนุษย์นั้น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ ขณะเดียวกันก็ได้มีแนวทางการฝึกตนไว้อย่างชัดเจน พระเทพเวที(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “พัฒนาตน” ว่า

มนุษย์เป็นยอดแห่งสัตว์ที่ฝึกได้ หรือให้การศึกษาได้ มนุษย์มีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมสูงสุด ซึ่งทำให้เข้าถึงชีวิตที่มีอิสรภาพและมีความสุข การที่จะบรรลุธรรมสูงสุดนี้ มนุษย์จะต้องพัฒนาตนเองทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา การพัฒนาตนเองโดยชอบ ย่อมทำให้บรรลุธรรมสูงสุดได้อย่างแน่นอนและเป็นไปเองตามธรรมชาติ หลักการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางให้มนุษย์พัฒนาตนเองนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของความเป็นมนุษย์คือ ความมีอิสรภาพและมีความสุขอย่างสมบูรณ์ การที่จะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อมีกัลยาณมิตรเป็นผู้ช่วยเหลือในการ

พัฒนาตนเอง “เนื่องจากพระพุทธศาสนามีหลักการที่เชื่อในศักยภาพของมนุษย์อย่างนี้และได้กำหนดให้มีอิสรภาพและความสุขอย่างสมบูรณ์ เป็นจุดมุ่งหมายที่พึงเข้าถึง ดังนั้น ความมีอิสรภาพในการพัฒนาตนเองและการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการพัฒนาตนเองนั้น จึงปรากฏรากฐานของพุทธจริยธรรม^{๓๔}

เพราะหลักการที่ให้ความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์นี้เอง พระพุทธศาสนาจึงไม่เกี่ยวข้องและยึดถือในระบบชั้นวรรณะ อันเคยปรากฏในอินเดียมาแต่สมัยพุทธกาล ความเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ นำไปสู่ความพยายามที่จะพัฒนาตนเองไปตามลำดับ หากเข้าใจหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้วนำไปปฏิบัติ สามารถบรรลุสู่ความเป็นพระอริยบุคคล ตั้งแต่เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี จนกระทั่งถึงพระอรหันต์ผู้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายได้อย่างสมบูรณ์ โดยเบื้องต้นแล้ว พระอริยบุคคลทั้งหลายเหล่านั้นก็คือปุถุชน คนธรรมดาที่ได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนการพัฒนาตนเองจนสามารถเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ในที่สุด

จากการศึกษาสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาซึ่งมีหลักธรรมคำสอนที่เหมาะสม ควรแก่การนำมาปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามระดับช่วงชั้น วัยของผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันมีการบูรณาการทั้งระบบ เช่น โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต

๓.๔ ความเป็นมาและวิธีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม

ค่ายคุณธรรมหรือค่ายพุทธบุตรนี้ พระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่นิยมนำคณะครูอาจารย์ ตลอดจนผู้ปกครองของเยาวชนไปฝึกอบรมเป็นระยะเวลา ๓ วัน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการเข้าอบรม คือ เป็นการพัฒนาศักยภาพแก่ผู้เรียนในรายวิชาพระพุทธศาสนา และเป็นการฝึกทักษะในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี เพราะหลักสูตรที่ใช้อบรม ก็ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดคุณธรรม

^{๓๔} พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), พัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑.

จริยธรรมทั้งสิ้น ทั้งนี้ โดยอนุโลมให้เป็นไปตามนโยบายภาครัฐที่แสดงไว้ชัดเจนว่า เยาวชนพึงมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับวิชาการต่างๆ จึงจะสามารถประกอบชีวิตหรือดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขที่มักจะเรียกกันว่า “เก่ง ดี มีสุข” นั่นเอง สรุปสาระสำคัญของการเข้าค่ายได้ดังนี้

๓.๔.๑ กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร

กิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการลดความเครียดของนักเรียน ก็คือ การเข้าร่วมโครงการ เข้าค่ายพุทธบุตร โดยมีคณะผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ที่ปรึกษา พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตลอดจนผู้ปกครองของนักเรียน ผู้นำชุมชนต่างๆ ได้ร่วมมือร่วมใจในการจัดโครงการนี้ขึ้นมา โดยมีหลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ได้รับ เป็นต้น ดังต่อไปนี้

การเข้าค่ายพุทธบุตรหรือการเข้าค่ายคุณธรรม มีวัตถุประสงค์สำคัญในการเข้าค่าย มีขั้นตอนต่างๆ โดยสังเขป ^{๓๕} โดยครูและผู้ปกครองมี ความคาดหวังต่อพฤติกรรมของนักเรียน หลังจากการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว มี ๓ ด้าน ได้แก่

๑) ความคาดหวังต่อตนเอง ได้แก่ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา เป็นคนดีมีคุณธรรมดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

๒) ความคาดหวังต่อผู้อื่นมีบิดามารดา และเพื่อน ได้แก่ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนได้

๓) ความคาดหวังต่อสถาบันโรงเรียน ได้แก่ นักเรียนมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยันอดทน กตัญญูต่อสถาบันโรงเรียน และสามารถปฏิบัติตนเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ได้

ส่วนนักเรียนคนใดที่ยังมีปัญหาด้านพฤติกรรม ก็ควรนำเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรมอีกครั้ง เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยสามารถประพฤติตนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของสังคมไทยได้ต่อไป

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เข้าค่ายพุทธบุตร

การรู้จักไหว้บิดามารดาและบุคคลที่มีอายุมากกว่าตนเอง การรู้จักไหว้บุคคลผู้มีอายุเสมอกัน การรู้จักรับไหว้บุคคลผู้มีอายุน้อยกว่า การรู้จักวิธีประเคนของพระภิกษุ การมีมารยาทในการเขียนเทียน มารยาทในที่ชุมนุมชน มารยาทในการพูดกับผู้อาวุโส การเป็นผู้มีกิริยามารยาท ย่อมก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแก่ผู้ปฏิบัติส่งผลให้เป็นคนมีเสน่ห์ อ่อนน้อมถ่อมตน ใครพบเห็นก็

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายเดชา รวมไหม, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหลักร้อย, ๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

เอ็นดู รักใคร่นับถือ ให้เกียรติ อันเป็นเหตุให้คนในสังคมมีความเคารพต่อกันและกัน มีความ
เรียบง่าย เกิดสันติสุขร่วมกัน^{๖๖}

วิธีการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม

การจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอน
ปลาย เป็นสิ่งจำเป็นมากในปัจจุบัน เพราะสภาพสังคมไทยในปัจจุบันประสบปัญหาทางสังคมมาก
ยิ่งขึ้น เช่นปัญหายาเสพติด ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาความก้าวร้าวรุนแรง เป็นต้น การนำนักเรียนซึ่งอยู่
ในช่วงวัยรุ่น วัยที่กำลังเจริญเติบโต วัยกำลังสนุกสนาน มาเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมนั้น
จะต้องมีหลักการและวิธีการในการจัดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ
ความหมาย และมีทัศนคติที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา มิให้เบี่ยงเบนในการอบรมและเพื่อ
ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางศาสนา อันจะช่วยให้ นักเรียนได้มีการฝึกฝนพัฒนาตนเอง ให้รู้จักกิน
อยู่ ดู ฟัง เป็น แล้วเลิกสิ่งที่ไม่ดี ดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม

จุดกำเนิดค่ายอบรมคุณธรรม “พุทธบุตรรวมใจ”

ค่ายอบรมคุณธรรมพุทธบุตรรวมใจ ได้เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของพระสงฆ์รุ่นใหม่
กลุ่มหนึ่งซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและ
มหาวิทยาลัยของรัฐ และมาจากวัดต่างๆ มารวมตัวกัน โดยมีอุดมการณ์เหมือนกันคือ การทำหน้าที่
ของสงฆ์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยเหลือสังคมโดยนำหลักพุทธธรรมคำสอนขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าช่วยขัดเกลาจิตใจ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนให้ มี
ศีลธรรมประจำใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติ ซึ่งต้องได้รับการปลูกฝังส่งเสริม
ศีลธรรม สร้างเครื่องคุ้มกันให้เยาวชนมีคุณธรรมนำความรู้ มีคุณภาพ สมรรถภาพ และ
ประสิทธิภาพ ก็จะสามารถพัฒนาตนเองและประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้อย่างดียิ่ง

การจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม สรุปได้^{๖๗} ดังนี้

๓.๔.๒

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันมีความเจริญทางด้านวัตถุกับความเจริญทางด้านจิตใจ
ไม่สมดุลกันและเหลื่อมล้ำต่อกัน จึงทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด
กล่าวคือ แต่ก่อนสังคมไทยเรามีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีจิตใจโอบอ้อมอารี เปี่ยมด้วย
คุณธรรม จริยธรรม ความเป็นอยู่แบบสังคมพอเพียง คือพอกินพอใช้ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็น
อกเห็นใจซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันสังคมไทยกำลังหันไปหาค่านิยมสมัยใหม่ที่ผิดๆ มีนิสัยชอบ

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางประจวบ หาญพนม ผู้ปกครอง, ๔ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายพิภพ ดุเม็กใหม่ กรรมการสถานศึกษา, ๓ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ฟุ้งเฟ้อหรูหรา ยึดติดอยู่กับบริโภคนิยมและวัตถุนิยมเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น การพัฒนาทางด้านวัตถุ เหมือนว่าจะได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง แต่การพัฒนาทางด้านจิตใจกลับถูกละเลย จึงทำให้ ปัญหาต่างๆ ในสังคมไทยเกิดขึ้นซึ่งนับวันจะทวีคูณและรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ

อนึ่ง เนื่องด้วยสังคมในปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมแห่งยุคเทคโนโลยี ความทันสมัยและสิ่ง ยั่วยวนใจ ชวนให้หลงใหล ทำให้คนสมัยนี้อยากลอง อยากรู้ อยากดู อยากเห็น อยากทำและอยาก เป็น โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องปลอดภัยของตัวเอง อีกทั้งยังขาดความคิด ไคร่ครวญให้ดี ในการ ตัดสินใจที่จะกระทำการอะไรลงไป เด็กวัยรุ่นหรือเยาวชนซึ่งเปรียบเสมือนเป็นอนาคตของชาติ เปรียบเหมือนคนที่กำลังไม่รู้ทางที่จะเดินไป เมื่อมีใครแนะนำให้ทำสิ่งใด ก็จะทำสิ่งนั้น ในบางทีหา ได้รู้ไม่ว่า สิ่งที่เขาได้ทำลงไปนั้นถูกกับกฎหมายบ้านเมือง กฎจารีตประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง ถิ่นนั้นหรือไม่ ยกตัวอย่าง เยาวชนในสมัยนี้ จะมีความเป็นตัวของตัวเองสูง และจะคิดว่าตัวเองโต แล้ว มีความคิด เป็นตัวของตัวเอง แต่เขารู้ ไม่ว่าความคิดเห็นของเขานั้นบางเรื่องมีข้อผิดพลาด โดยส่วนมากจะมีแรงบันดาลใจจากเพื่อน ซึ่งในระดับเยาวชนชั้นกลาง หรือ ระดับ มัธยม จัดอยู่ใน วัยหัวเลี้ยวหัวต่อ การที่จะไปจ้ำจี้จ้ำไชมากเกินไป จะทำให้พวกเขายังคิดว่า ไม่เข้าใจในตัวพวกเขา เอง กลายเป็นการยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุ แต่ถ้าตามใจมากเกินไปก็จะเป็นการปล่อยให้หลงผิด โดยที่ตัว เขาเองคิดว่าทำถูกต้องแล้ว ปัญหาที่พบมากที่สุดในปัจจุบันนั้น ส่วนมากเกิดจากสาเหตุคือคนขาด ศีลธรรมและจริยธรรมในสังคม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหายาเสพติดให้โทษอย่างเช่นยาบ้า กัญชา สุรา ยาไอ เป็นต้น ซึ่ง สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นปัญหาหลักของสังคมและประเทศชาติอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยได้แพร่กระจาย มากในหมู่เยาวชนของชาติ ทั้งในชุมชนเมืองและตามต่างจังหวัด ซึ่งในวัยอยากรู้และอยากลองนี้ เป็นเรื่องที่อันตรายที่สุด พวกเราในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ควรหาวิธีไม่ว่าเยาวชนเหล่านี้ ใครเป็นอย่างไร แต่ เพื่อเป็นการป้องกันให้เยาวชนเหล่านี้ห่างไกลจากอบายมุขและสิ่งเสพติดทั้งมวล จึงเป็นหน้าที่ของ ทุกฝ่ายที่จะกระทำตัวเป็นผู้บอกทางเดินให้เยาวชนได้รู้จักโทษของสิ่งไม่ดีเหล่านั้น กีฬา กิจกรรม บันเทิงต่างๆ การเข้าค่าย

โครงการนี้ จึงเป็นการปลูกฝังเยาวชนทางด้านจิตใจ โดยให้มีความคิดอาศัยธรรมะใน ขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นธรรมะที่จะต้องใช้ในการชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น หิริ คือความละอาย ความ ละอายที่จะกระทำความ บาป หมายถึงสิ่งที่ไม่ดีทุกอย่างไม่ว่าในที่ต่อหน้าและลับหลัง และไม่ละอาย ที่จะกระทำความผิดทุกอย่าง บุญ หมายถึงสิ่งที่ดีงามทุกอย่าง สิ่งที่ถูกจารีตประเพณีอันดีงามของ บ้านเมืองก็จัดว่าเป็นบุญและ โศดตปปะ คือความเกรงกลัว ความเกรงกลัวต่อผลแห่งบาปที่จะ ได้รับ เมื่อทำบาป และความยินดีต่อผลแห่งบุญที่จะ ได้รับในเมื่อทำบุญคือสิ่งที่ดีๆ สิ่งที่ดีสังคมยอมรับว่าถูก จารีตประเพณี และเพื่อที่จะแก้ปัญหายาเสพติดให้หมดไปจะต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ คือการปลูกฝัง

ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ให้เกิดขึ้นในจิตใจของเยาวชนเป็นอันดับแรก เพราะเยาวชนนั้นถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญที่สุด ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

๓.๔.๓ วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าความรักของพ่อแม่และครูอาจารย์
- ๒) เพื่อส่งเสริมการศึกษาและให้เยาวชนได้รับประโยชน์จากการเข้าค่ายอบรม
- ๓) เพื่อให้เยาวชนมีระเบียบวินัย ศีลธรรม จริยธรรม และความสามัคคี
- ๔) เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนห่างไกลจากสิ่งเสพติดและอบายมุข
- ๕) เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ประวัติพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอันดีงามในทางพระพุทธศาสนา
- ๖) เพื่อให้เยาวชนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เอง
- ๗) เพื่อให้เยาวชนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม รู้จักแยกแยะความดีความชั่วออกจากกันได้

๓.๔.๔ กลุ่มเป้าหมาย

คือ นักเรียนจากโรงเรียนบ้านหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๖๕ คนและคณะครูอาจารย์ พระพี่เลี้ยงอีก จำนวน ๒๐ รูป/คน

๓.๔.๕ ลักษณะของการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม

นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการต้องอยู่พักแรม รวม ๓ วัน โดยมีคณะกรรมการรับผิดชอบ คือ คณะครูอาจารย์ที่ทางโรงเรียนแต่งตั้ง ไม่จำกัดเพศ แต่กำหนดอายุ และจัดที่พักเป็นสัดส่วน คณะพระวิทยากรหรือพระพี่เลี้ยงเป็นผู้รับผิดชอบการอบรมตลอดโครงการนี้

๓.๔.๖ ลักษณะการฝึกอบรม

เข้าค่ายพักแรมเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมร่วมกัน การฝึกอบรมมีหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย อภิปราย สนทนา ตอบปัญหา กิจกรรมกลุ่ม ทำวัตรเช้า เย็น สมาธิภาวนา บริหารกาย บริหารจิต ธรรมจากสื่อ

๓.๔.๗ วิธีการดำเนินการอบรม

ติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ติดต่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ในระดับหมู่บ้านจนถึงระดับจังหวัดได้รับทราบ ประชุมกำหนดวัน เวลา เดือน ปี และบุคคลที่เกี่ยวข้องในโครงการ จัดตารางอบรมและเตรียมสถานที่ อุปกรณ์เพื่อใช้ในการอบรม

๓.๔.๘

หลักสูตรและแนวการสอน

ภาควิชาการ ประกอบด้วย วิชาศีลธรรมและจริยธรรม วิชาศาสนพิธี วิชาพุทธประวัติ วิชาวัฒนธรรมไทย วิชาमारยาไทย หน้าที่ของชาวพุทธ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองดีของชาติ การเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา การมีระเบียบวินัย การเจริญจิตภาวนา ความรับผิดชอบ การพัฒนาตนเอง อบายมุข ๖ และคุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จ^{๓๘}

ภาคกิจกรรม ได้แก่ ระยะเวลาเตรียมการฝึกอบรม การฝึกอบรม คำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย เตรียมสถานที่ บุคคล อุปกรณ์ในพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ พิธีมอบตัวเป็นศิษย์ กติกาในการเข้าค่ายพุทธบุตร พิธีแสงเทียนแสงธรรม พิธีขอขมาบูชาครู กิจกรรมการเรียนรู้มาตรฐาน กิจกรรมธรรมนันทนาการตามความเหมาะสม กิจกรรมรักเพื่อน กิจกรรมรักในหลวง กิจกรรมรักความสะอาด

ภาคปฏิบัติ ได้แก่ ทำวัตรสวดมนต์เช้า – เย็น ฝึกเดินจงกรม นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ฝึกमारยาไทย ฝึกวาดศิลป์

งบประมาณ ได้แก่ งบประมาณจากสถานศึกษานั้นๆ หรือหน่วยงานนั้นๆ งบประมาณที่ได้รับจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เยาวชนตระหนักถึงพระคุณของบิดามารดาและครูอาจารย์ เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันได้ เยาวชนได้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยได้อย่างภาคภูมิใจ เยาวชนมีสมาธิสงบมั่นคงมากยิ่งขึ้น และเห็นโทษของสิ่งเสพติดอบายมุขและนำตนให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติด อบายมุข พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางแห่งความสามัคคีและมีบทบาทด้านศีลธรรม

ประโยชน์ที่ได้จากการจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรม

ในการจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธธรรมนั้น ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้นมากมายแก่ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้^{๓๙}

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปราบจะบุก, กรรมการสถานศึกษา, ๓ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางสุมาลี พศสันเทียะ, ครู, ๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ประโยชน์เกิดแก่นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม

นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่นอกห้องเรียนอันเกิดจากการฝึกอบรม มีโอกาสฝึกฝนพัฒนาดน รู้จักปรับตัวอยู่ร่วมกับคนหมู่มากได้ มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้เรียนรู้หลักธรรมแล้วสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ รู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของตนไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมไทยได้ มีโอกาสฝึกฝน สังสมสร้างคุณงามความดีให้แก่ตนเอง ได้ลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นอบายมุขยาเสพติด ได้สร้างความสมัครสมานสามัคคี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล และมีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ได้โอกาสปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

ประโยชน์เกิดแก่พ่อแม่ ครูอาจารย์ โรงเรียน

นักเรียนมีจิตสำนึกตระหนักในพระคุณของพ่อแม่ และครูอาจารย์ มีความกล้าหาญทางจริยธรรมจักสามารถตอบแทนพระคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์ได้ จักไม่แสดงพฤติกรรมเกรี้ยวกร้าว ได้เถียง พ่อแม่ ครูอาจารย์ และท่านผู้มีพระคุณเพราะถือว่าท่านเป็นผู้มีอุปการคุณ เป็นผู้มีส่วนในการที่จะเกิด ทำ พุด โดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม จักเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนคนอื่นๆ ในการที่จะทำความดี และมีจิตสำนึกในเรื่องบาปบุญคุณโทษต่อผู้มีอุปการคุณ^{๔๐}

ประโยชน์เกิดแก่ประเทศชาติ

นักเรียนได้รู้และตระหนักรักในความเป็นพลเมืองของชาติไทยนักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยอย่างถูกต้องสามารถรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยต่อไปได้อย่างถูกต้อง โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของเราทุกคน มิใช่เป็นหน้าที่ของผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่ตกเป็นทาสยาเสพติด อบายมุขการพนัน อันเป็นเหตุบั่นทอนความมั่นคงของชาติ ไม่ประพฤติดีกฎหมาย จาริต ประเพณีอันดีงามของสังคมไทย สามารถปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดี มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สามารถดำรง รักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และยอมสละชีวิต เลือดเนื้อเพื่อปกป้องรักษาอธิปไตยของชาติไว้

ประโยชน์เกิดแก่พระพุทธศาสนา

นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพุทธศาสนา มีความเข้าใจในหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง สามารถนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง ไม่เป็นคนหลงงมงาย ไร้เหตุผล เป็นผู้มีศรัทธามั่นคงต่อ

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางจันทนา ศิริวิรัช, ครู, ๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

พระพุทธศาสนา ไม่ห้วนไหว สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักของพุทธศาสนา และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนทั้งหลาย

สรุปบทที่ ๓ ได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม โรงเรียนบ้านหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็น การจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม จัดเป็นกิจกรรมแห่งการเรียนรู้ประการหนึ่งที่ต้องส่งเสริม ปลุกฝังให้นักเรียนเยาวชนมี คุณธรรมนำความรู้สามารถพัฒนาตนเอง ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความสำนึก ในการเป็นชาวพุทธที่ดี มีความรับผิดชอบ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุด ส่งเสริมให้เกิด พลังขึ้นทางจิตใจ สร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะการสร้างคุณธรรมขั้นพื้นฐานให้นักเรียน คือ ความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู มีวินัย ห่วงไกลอบายมุข ให้มีพฤติกรรมอันดีงามบนพื้นฐานของสังคมไทย ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ ของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่จะจัดทำโครงการนี้ เพื่อให้บรรดามวลหมู่ประสงค์ คือ เยาวชนชีวิตที่ดี เก่ง และมีความสุข เป็นวิสัยทัศน์ของการศึกษาไทย คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดี งาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก

พระพุทธศาสนาซึ่งมีหลักธรรมคำสอนที่เหมาะสม ควรแก่การนำมาปลุกฝังเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนโดยเฉพาะการนำหลักการทางพระพุทธศาสนาจัดทำเป็นหลักสูตร การเรียนรู้ให้เหมาะสมตามระดับช่วงชั้น วัยของผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันมีการบูรณาการทั้งระบบ เช่น โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการ บริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยตรง